

Интервю от серията „Наука в извънредно положение“

Васил Симеонов

Във време като днешното е много важно да се намери центърът на една тема, която да бъде еднакво интересна за всички, затова реших да намеря този център с едно заглавие, което много обичам и което, признавам си, съм цитирал почти дословно от един от любимите ми автори – Милан Кундера: „Непоносимата лекота на научното битие, но в извънредно положение“. Разбира се, тук могат да бъдат посочени и други заглавия, които да отразяват ситуацията, на други любими автори, като например Иън Макюън в „Черупката“ или пък Джулиан Барнс – „Няма нищо страшно“.

Така или иначе ситуацията е извънредна и изисква нов тип отношение към ежедневието ни. Дали днешната наука е онова, което е била в представите на подалечните ни предшественици, или пък е на съвършено нов кръстопът, вероятно историята около COVID-19 ще бъде разнищвана дълго и е много възможно да има най-различни изходни пунктове. Но така или иначе науката, която тепърва ще трябва да каже много неща за ковидвируса, ще бъде нова наука, не толкова създадена по спешност, колкото наука, която трябва да отговори на много предизвикателства и въпроси. Апропо, говорейки за наука, винаги трябва да имаме предвид, че всъщност тя не е единно хомогенно нещо, а условно се разделя още от едно време на поне два свята. Да си спомним прочутата книга на сър Чарлс Пърси Сноу за двете култури, за пропастта между двете култури и научната революция. Това е друга любима тема, която особено в момент на карантина би трябвало да вълнува много хора.

Съществува ли пропаст или, напротив, вече има достатъчно мостове между природо-математическите науки и хуманитарните науки? Една тема, която е много интересна и във времето, когато сме отпаднали на принудително безделие, може би трябва да помислим за нея. Още сър Сноу приема, че хората на природните науки са твърде рационални, докато техните контрагенти от хуманитарните науки разчитат предимно на емоционалността. Въпреки това обаче един внимателен прочит на различни истории от развитието на науката показват, че между двата свята има доста много мостове. Занимавал съм се с тази тема дълго и подробно и мога да ви кажа, че например Аугуст Стриндберг, прочутият драматург, който за Европа е бил едно от най-известните имена, се е радвал повече на своите постижения в алхимията, които са спорни от научна гледна точка, отколкото на успешните си пиеси, играни в цяла Европа и в целия свят. Големият фламандски майстор Питер Брьогел Стари рисува забележителни произведения, картини, които и до днес са шедеври и красят много

международни галерии. В една от тях например, Вавилонската кула, която е един типично библейски сюжет, по етажите на кулата е показана не толкова самата библейска история, колкото постиженията на науката и техниката от времето на Брьогел. Той там рисува подежни кранове, майсторски действия от страна на строителите, които е виждал на пристанището в Антверпен и ги е пресъздал върху картината си. Големият холандски майстор график Мориц Корнелис Ешер рисува математически картини, които са незабравими. Как от равнинното се преминава в пространственото и обратно. Той рисува също така, може би за първи път, идея за безкрайното.

Така че в днешно време задължително трябва да намерим моста между двете култури, защото природните науки са призвани в лицето на медицината, биологията, химията, биохимията, биофизиката да намерят някакво противодействие на новото предизвикателство пред човечеството – коронавируса, но в същото време освен ваксини, медицински средства, протекции срещу въздействието на вируса, трябва да се мисли и за емоционалната страна. До какво води пандемията, до какви психологични, психични проблеми... Те също трябва да бъдат лекувани и да се намери съответна мярка за тяхното преодоляване.

През 90-те години на миналия век интересът към природните науки рязко спадна, това се отчиташе и в броя на приетите студенти, и в отношението на младите хора към природните науки. Масови дисциплини, които предизвикваха интереса на младите, бяха единствено правото и икономиката, докато в химията събирахме малък брой студенти. Същото беше и във физиката, а и в биологията. Струва ми се, че днешната ситуация ще промени това донякъде пасивно отношение към природните науки с един нов интерес към тях, защото е ясно, че тъкмо те с техните изследвания са в състояние да се справят с един подобен глобален проблем. Какво е мястото и значението на българската наука в това положение?

Занимавам се от много години с проблемите на така наречената екометрия, науката, която се занимава с моделиране, класифициране, интерпретиране на данни, получени от мониторинг на различни обекти от околната среда. Ние се занимаваме с моделиране на почви, на води, на въздух, на клинични проби, които дават възможност да се открият източници на замърсяване, да се направят съответни прогностични модели и да се потърсят някакви решения, интересни за цялото общество. Не ви ли прилича това донякъде на ситуацията, в което сме изпаднали днес? Какво представлява

екометрично изследване? Една мониторингова мрежа, в която съществуват определени точки, където се взимат проби от въздуха, от почвите, от водите, събиране на данни и създаване на съответен статистически модел. Така си представям, че ще протече и изследване, което е посветено на ковидвируса. Епидемиологично изследване, в което голяма мрежа ще покрие страната, ще се съберат данни и тогава вече ще може да се говори за прогностични модели, за времето, което ще трае епидемията, и за начина за нейното преодоляване. Все пак е прекрасно, че в нашата страна броят както на отчетените заразени, така и на хората, загубили живота си от вируса, е малък. Може би това е резултат освен на организация и стриктност, и на особения жилав ген на българската нация, която дори по времето на голямата епидемия от испанската инфлуенца е дала най-малко жертви. Това също е един интересен момент, който трябва да бъде отчетен за нашите научни изследвания.

Много може да се каже за това дали са адекватни решенията в последно време, свързани с научните изследвания. Националният фонд за научни изследвания пушна нова сесия, в която се предполага, че ще бъдат финансирани изследвания, посветени главно на ковидвируса. В същото време се чудя защо големи дарители се насочват единствено към хора от предната линия. Те са изключително важни в борбата с ковидвируса, но не бива да се забравя, че и нашата наука има нужда от допълнителни дарения, за да развива потенциала си. А такъв потенциал при нас съществува. Така че времето на пандемията, колкото и тревожно, колкото и трудно да е, колкото и противоречиво да е, все пак създава възможност за един друг поглед, както към науката изобщо, така и конкретно към българската наука.